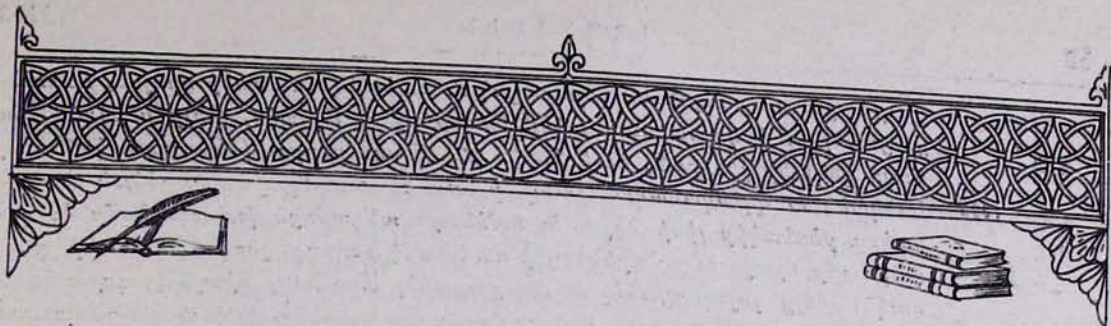

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ ՓՇՐԱՆՔՆԵՐ

ՊՐՈՖ.—ԴՈԿՏ. Ա. ԱՔՐԱՀԱՄՅԱՆ

ԴԱՎԻԹ ԱԼԱՎԿԱ ՈՐԴՈՒ ԿԱՆՈՆՆԵՐԸ¹

226բ

// ՁԴ. ՎԱՍՆ ԱՅՆՈՑԻԿ, ՈՐ ԶՔԱՀԱՆԱՅՄՆ ԱՆԱՐԿԵՆ

Այլ որ զքահանայ անարգէ, կամ թշնամանէ, կամ ապտակէ, այնպիսիքն
ընդ խաչահանունսն համարին, որ զքաւիչ մեղացն եւ զազատիչն ի դժոխոց,
1260 զճշմարիտ քահանայապետն զՔրիստոս, որ յանձն էառ փոխանակ վասն մեր
զխաչն եւ չար հատուցին ընդ բարոյ նմա: Արդ, քահանայն զամենայն արի-
նակ բարեացն Քրիստոսի յանձն իւրում բերէ վասն փրկութեան ժողովրդեանն:
Զի նա՝ է, որ պսակէ ի խորհուրդ Քրիստոսի եւ եկեղեցւոյ, նա՝ մկրտէ եւ լու-
սաւորէ Հոգւովն Սրբով, նա՝ է, որ հաղորդեցուցանէ կենաց հացիւ, նա՝ է, որ
1265 կենացս յաւիտենիցն: Եւ յանցաւոր կենացս յայտոսիկ մեզ ամենայն փրկու-
թեան առիթ նա է. բարեխառնութիւն աւոյց, եւ պտղոց առատութիւն եւ ամե-
նայն հիւանդաց ի պէսպէս ցաւոց առողջութիւն հայցի յԱստուծոյ: Եւ ի ձեռն
աղաւթից նորա եւ փրկական խորհրդոցն, որ !/ կատարի նովաւ՝ ճանապարհոր-
դաց եւ նաւորդաց լինի խաղաղութիւն: Արդ, այս ամենայն բարեաց պարտուց
1270 զիա՞րդ չար հատուցանող լինեն ապերախտքն: Արդ, մի՞ ոք մտաբերիցէ ի
թշնամանս քահանային, քանզի Աստուած է վրէժխնդիր անպատուութեանն,
զի ասէ՝ Իմ է վրէժխնդրութիւն եւ ես խնդրեցից: Նա խնդրեաց զվրէժս Մովսէ-
սի եւ Ահարոնի ի տանէն Կորխայ, եւ Դադանայ եւ Աբիրոնի, զի հուր վառե-
ցաւ ի ժողովս եւ բացաւ երկիր եւ եկով զնոսա: Քանզի որ անարգէ զքահա-
1275 նայն, Աստուած անարգէ: Որպէս ասաց Տէր մեր աշակերտացն. Որ ձեզ անար-
գէ, զիս անարգէ: Արդ, որ թշնամանէ զքահանայն, անարգող է Աստուծոյ, մի՞
մնասցէ յիշատակ նորա յաւիտեան:

Արդ, որպէս վասն քահանայից է պատուիրանն, նոյնպէս եւ վասն ծնաւ-
դացն, քանզի եւ նոքա երկրորդ Աստուածք կոչին, զի Աստուծոյ արարչութեան
1280 ի մերոյ գոյացութեան գործակից են, որպէս մշակ եւ երկիր: Քանզի մշակ սեր-
մանէ // եւ երկիր յինքն ընդունի զսերմն, եւ ոռոգումն ջրոյն՝ ի մշակէն, որ

227բ

1263. Ա հացին

1273. Ա Դադանա

1. Եարունակված ամսագրի 1952 թվականի սեպտեմբեր-հոկտեմբեր, նոյեմբեր-դեկտեմ-
բեր և 1953 թվականի հոկտեմբերի և փետրվարի համարներից:

- զարուրթիւն տայ սերմանն գոյացողական եւ երկնէ եւ ծնանի զբոյսն, եւ աճեցուցանել եւ ի կատարումն ածել՝ Աստուծոյ է: Այսպէս, հայր սերմանէ եւ մայր ընդունի յինքեան, եւ ի նորին բնութենէ զզարուրթիւն զգայական տայ
- 1285 մանկանն եւ զկենդանական շունչն ի նմա տպաւորելով եւ տարեկան ժամա-
նակաւ բեռնակիր լինի նորա եւ ամենայն անդամոցն խորտակմամբ եւ դո-
ղութեամբ սրտիւ եւ ահաբեկեալ ի մահուանէ ցաւաբ, յերկնէ եւ ծնանի զմա-
նուկն: Բայց գոյացուցանել եւ աճեցուցանել Աստուծոյ միայն է, գործակցու-
թեամբ ծնաւդացն ի սնունդ եւ ի պահպանութիւն մանկանն: Եւ որպէս զԱստուած՝
- 1290 ամենայն կենաց մերոց պատճառ գոն: Արդ, վասն այսորիկ իբրեւ զԱստուած
պատուի եւ սիրոյ արժանի են ծնաւդքն, որպէս ասէ Աստուած՝ Պատուես
պահար քո եւ զմայր: Զի թէ առ ընկերն զսէրն երկրորդ եղ իւրոյ սիրոյն, ապա
յայտ է // եթէ ծնաւդսն զսէրն ի յինքեան եղիր յառաջինս, վասն որոյ ցուցանի
թէ՝ զայդ Աստուծոյ են ծնաւդքն եւ պատուելի են իբրեւ զԱստուած:

228ա

1295

ՁԵ. ՎԱՍՆ ՈՐՔ ՍՈՒԳ ՈՒՆԻՆ ՄԵՌԵԼՈՅՆ

- Այսպէս իմացիր, զի սակաւ ժամանակեայ էր անտրտում կեանքն մեր
ի դրախտին, եւ նախաստեղծիցն թուով եւ սակաւ աւուրք, ուստի յետ լուծա-
նելոյ պատուիրանին՝ դատապարտութիւն, եւ մահ, եւ ապականութիւն եւ
դժոխս, որով եւ խառնեցաւ սուգ եւ տրտմութիւն ի բնութիւնս մեր: Եւ որպէս
- 1300 ոչ մնաց միայն պատուիրանազանցութիւն պտղոյն, այլ ի նմանէ, որպէս ի
խմորէ աճեաց պէսպէս եւ ազգի ազգի յանցումն մեղաց, որ եւ բռնացաւ մահ
եւ թագաւորեաց ի վերայ մեր: Ընդ նմին սուգ եւ տրտմութիւն եւ ամենայն
աւրինակ տառապանաց տիրեցին մեզ, որպէս ասէր Նահապետն թէ՝ Նժդեհ
եւ պանդուխտ եմ ես յերկրի: Եւ Դաւիթ ասէ՝ Վա՛յ, զի ընդ երկար եղեւ պան-
դրխտութիւն եւ նեխեցան եւ փտեցան, // որպէս նախաստեղծն ի դրախտին, ուս-
տի տառապեցայ եւ խոնարհ եղէ յոյժ: Վասն որոյ ասէ՝ Ես աղքատ եւ տնանկ
եմ Աստուած, աւգնեա ինձ: Եւ միա Մարգարէն երեք վայի յաւելեալ զտա-
ռապանս, ողբայ զաղքատութիւն բնութեան: Եւ զայս տեսեալ Յովբայ, եւ փոր-
ձիւ իմացեալ, անիծէ զաւր ծննդեան իւրոյ յնայէ: Արդ, վասն այսորիկ ամե-
- 228բ 1305 նայն ծնունդք Ադամայ արտասուելից եւ սգապատ գոն: Եւ պատճառս ծննդ-
դեանն եւ մահու մինչեւ ցայն, որ այց արար մեզ արեգակն ի բարձանց՝ լու-
սաւոր առնել ի խաւար մտաց մերոց ծագել եւ բառնալ զամենայն արտաւար
յամենայն երեսաց: [Եւ ազատութեամբ յառաջին հայրենական յորդիութեանն
պատիւն զմեզ վերստին ընդունելով եւ անտրտում ուրախութեամբ հասուցա-
նել ի հայրենի տունն, ա՛նդ, ուր ոչ եւս տիրէ մահ, եւ ցաւք, եւ տրտմութիւն, եւ
հեծութիւն: Եւ այսպիսի կենաց եւ անմահութեան խոստումն Աստուծոյ, հա-
ւատարիմ է առ մեզ, քանզի առաջինքն անյուսաբար լային աւուրս Լ (30)
զմեռեալս՝ ըստ Լ (30) ամի հասակի ստեղծմանն Ադամայ, ուստի կործանեցաւ
ի մահ, և անց փ ներքոյ դժոխոց: Իսկ տէր մեր Յիսուս Քրիստոս, որ յարութիւն
եւ կեանք է ննչեցելոց եւ կենարար ձայնիւն կոչէ ի դժոխոց, զաւրինակ ձայ-
նէր ի Բեթանիայ զՂազարէ՝ Եւ արտաքս: Եւ եւ մեռեալն ամենայն զերեզ-
մենական կազմաւրն: Եւ անդ չափ եղ սգոյն, զի արտասուեաց] միայն
եւ սաստեաց մոնչելովն ի վերայ առաւելութեան եւ սահման եղ թէ ցայս վայր
եկեացես եւ այլ մի՛ յաւելուցու: Արդ, որ քան զարտասուելն առաւելու զսուգն,

1284. A սգայական

1291. A ծնաւդքն չի՛

1313—1322. Անկյոմաւոր փակագծերի մեջ առնված տեքստը շոմի մեր բնագիրը. մեծք
այն վերցրել ենք № 839 ձեռագրից (թ. Թ. 104բ—105բ):

- 229ա 1325 մանաւանդ որ զհերս խուզէ, կամ զճակատս // հարկանէ, կամ զաւծիսն պատանէ, այնպիսիքն անյուսք են ի կենացն յաւիտենից: Իսկ եթէ ոք անգէտ գոլով արար զայս մի անգամ եւ այնուհետեւ զղջացաւ, եւ (40) ար պահեսցէ Մ (50) ծնդրաւ: Ապա թէ անհոգացաւ՝ յերկու կամ յերիս, ոչ լսելով արար զայս, ամ մի պահեսցէ Ճ (100) ծնդրաւ: Իսկ եթէ հեթանոսաբար արհամարհէ, ունչ ընկեցեալ զպատուիրանան, ի սաստ եւ ի յանդիմանութիւն քահանային ճալատրակեալ, նախատանաց բան ձգէ ի նա, այնպիսիքն նզովին ի մահ եւ ի կեանս: Եթէ անդարձ գոլով՝ յետին թոշակէն զրկեսցին, եւ բաժին նոցա ընդ անհաւատան, ի նոցայն գերեզման ընկեսցին: Այլ թէ ի կենդանութեան զղջանայ՝ մինչեւ ի մահ ապաշխարէ եւ ի մահուն հաղորդեսցի: Իսկ եթէ անզեղջ մնա[սցէ], զամենայն ուխտ, զոր կատարեն քրիստոնեայք, մի՛ ոք քահանայից ընկալցի զնա յեկեղեցի, եւ մի՛ հաղորդեսցի առնն այն, մի՛ ի մահ եւ ի կեանս: // Ապա թէ ոչ, հեթանոսական անյուսութեան կցորդ է, ի սուրբ խորհրդոյն մի՛ զատցի:
- 229բ

ՁԶ. ՎԱՍՆ ԱՅՆՈՅԻԿ, ՈՐ ՎԱՇԽ ԵՒ ՏՈԿՈՍԻ ԱՌՆՈՒՆ

- 1340 Զոր արինակ յիշոցն յիշումն է ամենայն մեղաց, եւ յիշոցատուն կցորդ է ամենայն մեղաւորաց, նոյնպէս եւ վաշխատուն եւ վաշխատուն կցորդ է ամենայն աւազակաց, որ ի լերինս կողոպտեն, եւ որմափոր գողոցն եւ կծծեաց, եւ որ տնանկացուցանեն եւ աղքատացուցանեն զմարդիկ, զի բնութեամբ ինքեանք մարդիկ են, բայց չար սովորութեամբ գաղանք են եւ ոչ մարդիկ:
- 1345 Զի հնարին տալ զոսկին, ածին բնութեամբ եւ վաշխին ծնունդ պահանջեն, որ չար է, քան բռնաբար պտուղ առնուլ. սա ի սատանայէ շահասէր ուսոյց զմարդիկ եւ զրկող, կողոպտող եւ յափշտակող: Մի՛ արասցէ վայս ի քրիստոնէից, զի աստուածիցն է գործդ: Այլ թէ ոք արար եւ զղջացի, զրկանս հատուցէ // չորսապատիկ եւ ապաշխարութիւն զգողոց եւ աւազակաց կրեսցէ:
- 230ա 1350 եւ ապա հաղորդեսցի:

ՁԷ. ՎԱՍՆ ԱՅՆՈՅԻԿ, ՈՐ ՈՒՆՏԵՆ ԵՒ ՈՉ ԿԱՏԱՐԵՆ

- Այլ որ ոք ուխտէ Աստուծոյ եւ եկեղեցւոյ եւ տուրս տալ աղքատաց, եւ շահասիրեալ ստէ, զԱստուած զլանայ այնպիսին: Եւ որ ուխտեացն եւ ոչ կատարեաց, կցորդ է ուրացողացն, զի գրեալ է՝ Ուխտս դիք եւ կատարեսցէք: Արդ, 1355 ոք յանասնոց ուխտեաց Աստուծոյ, մի՛ յապաղեսցէ եւ յայլ ժամանակս թողցէ կատարել, զի մի՛ պատահումն եկեալ խափանեսցէ, այլ ընդ ուխտելն պարտ է վաղվաղակի հատուցանել:

ՁԸ. ՎԱՍՆ ԱՅՆՈՅԻԿ, ՈՐՔ ԶՊՏՈՒՂ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՈՉ ՏԱՆ

- Զպտուղն, զոր տայցեն, ոչ մարդոյ գրի, այլ Աստուծոյ, քանզի յարէնս 1360 հրամայեաց Աստուած Մովսէսի թէ՝ Պատուէր տուր ամենայն ցեղիցն Իսրայէլի՝ յամենայն յաւարէ, որ բերիցեն յայլազգեաց եւ յամենայն ստացուածոց եւ յամենայն գործոց ձեռին եւ յաշխատութենէ վաստակոց տասանորդս տալ ի տուն Տեառն: Եւ որ վասն // մեղաց ողջակէզքն եւ պատարագքն են եւ որ վասն գոհութեան նուէրքն, այս ամենայն առատութեամբ ընծայեալ լինէր ի տուն Տեառն: Եւ որ հատանէր կամ [ոչ] ճշտիւ ընծայէր, պատուհաս մահու 1365 ընդունէր: Եւ Կայէն վասն այն խտեցաւ, զի զյոռին մատուցանէր Աստուծոյ:
- 230բ

1370 Եւ զԱբէլ վասն այն պատուեցաւ, զի զառաջինն և զմեծն Աստուծոյ մատոյց։
Եւ Եսաւ վասն այն ատեցաւ եւ Յակոբ սիրեցաւ։ Եւ ահա յանէծք ի տանէն
Կայէնի եւ Եսաւայ ոչ պակասեաց յաւիտեան։ Արդ, մի՛ ոք իշխէ զպտուղ
եկեղեցւոյ հատանել կամ ճշտել մատուցանել, զի մի՛ անիծիւք դատապար-
տեսցի իբրեւ զԿայէն։

**ՁԹ. ՎԱՍՆ ԱՅՆՈՑԻԿ, ՈՐ ՏԱԻՆԻ ԿԱՄ ԿԻՐԱԿԷԻ ՈՉ ԵՐԹԱՆ
Ի ԳՈՒՌՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ**

Այլ տաւնի կամ կիրակէի, կամ յաւուր շաբաթու՝ որ ի քրիստոնէից է ի
1375 դուռն եկեղեցւոյ ոչ երթայցէ եւ զձայն աւետարանի ոչ լսէ, ընդ խաչահա-
նունսն է՝ ըստ կանոնական սահմանի, քանզի ի տաւնին մեծի զձայն կենա-
231աւ րարին, որ զաւե//տիս ունէր ի բերան իւր ի Հաւրէ առ մեզ եւ զթողութեան
բարբառ հայցուածոյն, որ վասն նոցա առ Հայր պաղատէր, ոչ լուան, վասն
այնորիկ ի նոյն տաւնին մեծի առաջին մարտիրոսն Ստեփանոս, ի բանալ երկ-
1380 նից զՈրդի Մարդոյ տեսանէր ընդ աշմէ Աստուծոյ, ուստի եւ զորդէգրութիւնն
ընկալաւ, իսկ քարկոծաւ ծառային իբրեւ զխաչահանունքն Տեառն, խցին
զականջս իւրեանց, զի մի՛ լուիցեն զձայն կենսաբեր յերկնից։ Այսպէս եւ
այնորիկ, որ ոչ լսիցեն ի կիրակէի եւ յաւուր շաբաթու զձայն աւետա-
րանին, ընդ այնոսիկ համարեցան, բացի ի հիւանդաց եւ որ անկատար
1385 են հասակաւ, եւ այնորիկ, որ ի հարկաւոր ճանապարհի են։ Նոյնպէս մի՛
կերակրեսցին առողջք մարմնով եւ կատարեալ հասակաւ նախ քան զպատա-
րագին արձակիլն, զնոյն պատուհաս կրեսցէ՝ խաչահանուացն որ լուծանեն,
եւ անպարտ եմ, ասացի ահա։

231բ

1390

**// Ղ. ՀԱՐՑՈՒՄՆ ՆՈՅՆ ՔԱՀԱՆԱՅԻ ՅԱՂԱԳՍ ԵՐԻՑՆ ՆԱԽԱԿԱՏԵԱՑ՝
ՅՈՐՈՒՄ ՄՍԱԿԵՐ ՈՉ ԳՈՅ՝ ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ**

Նաակատեաց տաւն, զոր կատարէ եկեղեցի, բարձրագոյն տեսանի, քան
զամենայն տաւն, եւ աստուածատեսակաւորն, քանզի ամենայն տէրունական
տաւնից աւուրքն նաակատիք կոչին, քանզի նաակատիկքն թարգմանի նո-
րոգումն, կամ ուրախութեան տաւն։ Քանզի հնութիւն ամենայն ծննդոց մարդ-
1395 կան ի յանցանացն Աղամայ եղեն, ուստի մահ եմուտ յաշխարհս եւ ապա-
կանութիւն, որով հնացաւ բնութիւնս։ Վասն որոյ Արարիչն բնութեանս ոչ
արար անտես ի սպառ զկործանեալ պատկեր իւր՝ զթաղեալն յաղբ, այլ եկն
ի խնդիր հնացեալ պատկերին եւ կորուսեալ դրամին եւ նորոգեալ զնա յա-
ռաջին փառսն՝ յորում ստեղծն։ Եւ արդ, այսպէս տաւնէ եկեղեցի զնորո-
գութեան իւրոյ զաւր եւ առնէ նաակատիս իւրոյ փրկութեանն։ Բայց յաղազս
1400 շճաշակելոյ ի մսոյ յայս Գ (3) // տաւնս, այս է՝ ճրագալուցին եւ վարդավա-
232աւ ուն եւ խաչին, որ ոչ հաղորդիմք ի մսոյ, բայց ի վաղիւն, որ է յայտնութեան
աւր, եւ յարութեան եւ վարդավառին։ Արդ, երեք տաւնք այս երեք յիսնեկաւք
աւուրքք պատուին նախատանակ մաքրութեամբ եւ սրբութեամբ պահոց, որ-
1405 պէս Մովսէս հինդարեայ պահաւ արժանացուցանէր զինքն ի Սինեայ լեռինն
աստուածային տեսլեանն։ Վասն որոյ եւ մեք, ըստ առաւելութեանն Քրիս-
տոսի քան զՄովսէս, ԵԺ (15) [աւուրքք] յառաջապատրաստ մաքրութեամբ հա-

1410 ղորդիմք տաւնիցս: Ո՛չ միայն ձայնակցութեան ստուերագիր խորհրդոյն հա-
 ղորդիմք, այլ աստուածային բնութեանն, որ ի մարմնի միացաւ եւ ընտա-
 232բ նեցաւ մեզ ազգակցաբար: Արդ, դառն է նա անարատ, որ մահու խաչին իւրոյ
 կարող է բառնալ զմեզս աշխարհի: Եւ պարտ է երեք յիսնեակս մաքրել
 աղաթիւք, ծոմապահաւք և դեռնախշտութեամբ: Նոյնպէս եւ ոչ ճաշակել հրա-
 ման || առաք ո՛չ միայն ի ճրագալուցին եւ ի շարաթն, այլ եւ բուն իսկ
 ի յիսնեակս, որ յառաջ քան զտաւանս: Քանզի հրաման է առաքելական
 1415 դառն զենուլ յայս երեք տաւնս ի խորհուրդ անարատ գառինն, որ ի վերայ
 մեղսաքաւիչ սեղանոյն պատարագի ի փրկութիւն աշխարհի: Արդ, որ ան-
 պատրաստք լինին կենաւք, նախ ի խորհրդական եւ յաւրինական յանբան
 գառինն մտոյ կերիցեն եւ ապա ի մարմնական դառնալ կերակուր: Այլ են
 ոմանք ի տգէտ քահանայից, որ հրաման տան քառասնապահից ի մատղոյ
 1420 մտոյ ճաշակել եւ յայլմէ զատանել, որ չէ հաճոյ իմաստնոց, քանզի մի է
 մատաղամիս եւ ի խառնամիս, առ ի հեշտութիւն եւ ի փրկութիւն մարմնոյ,
 վասն որոյ մի՛ ոք կերիցէ յամենայն մտոյ, բայց ի հիւանդութենէ, զոր թողա-
 233ա ցուցանեն պատուիրանքն: Արդ, մի՛ ոք առողջ մարմնով եւ կատարեալ հասա-
 կաւ կերիցէ միս յայս երիս քա||ռասունս՝ յաշտութեանն, եւ ի զատկին եւ ի
 1425 վարդավառին, քանզի քառասունքս արինակ է կենացն Աղամայ՝ որ ի զրախ-
 տին եւ քանզի այս՝ չափաւորս ասեն լինել նմա ի զրախտին, եւ ո՛չ էր անդ
 մսակերութիւն եւ ո՛չ դինքմպութիւն, եւ առ հրաման պտղոցն ճաշակել հա-
 մարձակութիւն, բա՛յց ի միոյ տնկոյն՝ յաղազս փորձի:

ՂԱ. ՎԱՍՆ ՈՐ ԿՈՒՍՈՒԹԻՒՆ ԽՈՍՏԱՆԱՆ ԵՒ ՈՉ ՊԱՀՆՆ

1430 Այլ որ ոք խոստացաւ առաջի քահանայից եւ եկեղեցւոյն արեղայութիւնն
 կամ կուտութիւն եւ կին արար, ընդ ուրացողսն է՝ Ե (5) ամ ապաշխարե[սցէ]
 մեծաջան վաստակաւք եւ ապա հաղորդեսցի:

ՂԲ. ԸՎԱՍՆ] ՈՐ ԶՓՈՔՐ ԶՄԱՆԿՈՒՆՍՆ ՊՍԱԿՆՆ

1435 Այլ զփոքրագոյն մանկունս մի՛ ոք ի քահանայից յանձն առցէ հարսանեաց
 պսակ զնել նոցա մինչեւ յերկոտասան ամն, որ ճանաչեն զաջն եւ զահեակն,
 233բ ապա պսակ զնել արժան է յաղազս ամաթոյ, կամ երկիւղի, կամ կաշառոյ
 || կամ վասն անփառախտ մոլութեան քահանայ տասամենիցն ի խոնարհ
 պսակ զնէ, նզովի եւ լուծցի ի կարգէն: Նա եւ առանց խոստովանութեան
 զփեսայ եւ զհարսն մի՛ իշխեսցէ պսակել: Ապա թէ յանդգնի ոք, լուծցի:
 1440 Այլ մի մաւր կաթամբն սնեալ մանկունք՝ արու եւ էդ, մի՛ զուգեսցին ընդ
 միմեանս, քանզի յաղազս կաթնասնութեանն ի մի ստինք՝ մի եղեն:

ՂԳ. ՎԱՍՆ ԱՅՆՈՅԻԿ, ՈՐ ԶԽԱՉ ԱՌ ԱՅԼԱԶԳԵԱՅ ՏԵՍԱՆՆԵՆ ԵՒ ԱՆՓՈՅԹ ԱՌՆՆԵՆ

1445 Այլ զխաչ առ ալլագեաց մի՛ ոք անհոգացեալ ի բաց թողցէ, այլ զնես-
 ցեն որպէս վաճառենն: Ապա թէ արհամարհելով անհոգանայ, զուրացողացն
 կրեսցէ պատիժ: Իսկ քրիստոնեայք մի՛ սովորեսցին ծախել եւ գնել, զի ան-
 հաւատութեան նշան է յայս՝ դիւրագին առնել զանճառ խորհուրդ խաչին:

1417. Ա յաւրինակին

1435. Ա որ ճանաչեն զաջն եւ զահեակն շի՛

1440. Ա միս

234ա

ՂԴ. ՎԱՍՆ ՆԱՊԱՍ//ՏԱԿԻ ՄՍՈՅ ԵՒ ՄԵՌԵԼՈՏՈՅ*

Վասն նապաստակի մսոյ եւ մեռելոտոյ երկպառակութեան պատասխանի
1450 այս է:

Մեռելոտոյ եւ նապաստակի մսոյ ոչ գոյ բաժանումն, վասն զի մի են
նոքա այնմ մաքրութեամբ: Եւ թէ յանգէտս ուտէ ոք ի նոցանէ, Խ.ք (40) մի
պահեսցէ կարգաժողովեամբ, իսկ եթէ գիտութեամբ՝ Բ (2) ամ ապաշխարեսցէ:
Ապա թէ ի քահանայից ոք կերիցէ, Բ Լ (երկիցս երեսուն) ար արտաքոյ
1455 կացցէ, եւ ապա հաղորդեսցի: Ապա թէ գիտութեամբ կերիցէ՝ է (7) ամ
ապաշխարեսցէ եւ արտաքոյ կացցէ:

Իսկ այնոքիկ են երկպառակք, որ աւցտեն եւ բաժանեն զմիարանու-
թիւն եկեղեցւոյ ի շար աղանդ հերձուածողացն եւ այլ ամենայն, որ քու-
թեան բան ի մէջ ընկնեն ի միաբանութեան եղբարց, եւ բարեկամ սիրելեաց,
1460 եւ անհաշտ պատեհազմն եւ խռովութիւն ի միջի նոցա հաստատէ, քանզի
երկպառակութեան գտիչ նախ սատանայ եղև, որ է արկղ բանսարկութեան
234բ ի մէջ Աղամայ եւ Աստուծոյ: Եւ // հատեալ բաժանեաց ի նմանէ զծնունդս
Աղամայ: Եւ այս ամենայն շարիք, զոր ի թիւ արկեալ ցուցանէ բանս, յերկ-
պառակութենէ՝ եմուտ յաշխարհս, որով գերեցան մարդիկ ի ծառայութիւն
1465 ախտիս այսոցիկ, այսինքն՝ նենգութեան, քսութեան, ագահութեան, շարակ-
նութեան, զրկողութեան, արուագիտութեան, բամբասանաց, անառակ ար-
բեցութեան, յափշտակութեան, պոռնկութեան, վրէժնորութեան, ստութեան,
շնութեան, անողորմութեան, սուտ երդման, արիւնհեղութեան, անասնագի-
տութեան: Եւ որ ոչ ունի յոյս յարութեան՝ անյուսութեամբ լան զմեռեալս: Եւ
1470 որ այլ աշխարհի անհուն արկածք են շարի, ի բանսարկութենէ՝ եմուտ յաշ-
խարհս, որով երկպառակեալ բաժանեցան ծնունդք Աղամայ յաշխարհի
շարիս՝ զոր սերմանեաց սատանայ որոմնարար ի վերայ դեղեցիկ սերմանցն:
235ա // Վասն որոյ երկպառակն նման է սատանայի եւ կցորդ ամենայն շարեացն
նորա, որ եւ ընդ նմին ժառանգեսցէ զխոստացեալ պատիժն նորա սատանայ:

1475

ՂԵ. ՎԱՍՆ ԱԶԳԻ ԱԶԳԻ ՀՄԱՅՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԶԱՐ ՍՈՎՈՐՈՒԹԵԱՆ

1480

235բ

1485

է. այլ շար սովորութիւն, զոր ուսոյց սատանայ, որովք աւտարացուցանէ
զմարդիկ ի ճշմարիտ գիտութենէն: Եւ է սկիզբն կախարդութեան եւ հմա-
յութեան, որ են ազգայինք մանիքեցւոցն եւ վաղէնտիանացւոց եւ շար աղան-
դոց նոցա պաշտանեայք եւ աշակերտք: Եւ են նոքա սատանայախաւք եւ
1480 դիակոշք եւ ազգի ազգի անուանս եղեալ դիւաց: Ի ցոյց եւ ի տեսիլ գաւն նոցա,
նաեւ աւգնականութիւն խոստանան եւ զաւրութիւն Աստուծոյ կարծեցուցանեն
զանձինս թէ իցեն: Իսկ ի Հոգոյն շնորհաց մերկացեալ մարդիկ յուան ի
սատանայ, որպէս ի զաւրութիւն Աստուծոյ եւ յարբանեակս նորա, որ են
դեւք, յուան որպէս ի սուրբ հր(ե)շտակս Աստուծոյ: Քանզի եւ խաւար(այ)ին
235բ 1485 // դեւք կերպարանին ի հր(ե)շտակս եւ ցնորեցուցանեն զանմիտս: Այլ եւ
աւտար եւ ազգի ազգի անուանս յաւքն միմեանց եւ կոշն յանուանէ իշխանք ին-
քեանց եւ պետք Գարբիէլի եւ Միքայէլի անուամբ, որպէս թէ պետք եւ իշ-
խանք ամենայն հրեշտակաց գոլով: Եւ անմիտ մարդիկ հաւանեալ հաւատան
սատանայի իբրեւ Աստուծոյ եւ դիւացն որպէս հր(ե)շտակաց Աստուծոյ, եւ

* Բնագրի թերթը պատուած լինելու պատճառով, ՂԴ գլուխը վերածանցած է № 839 ձե-
ւագրից (թ. թ. 117ա—123բ):

- 1490 անուանց որ կոչին որպէս հր[ե]շտակաց անուանց: Եւ այսպէս շարամիտ մարդիկ ընդելութեամբ դիւաց ի նոսա յարեցան եւ զխաւարային խորհուրդս նոցա ուսան՝ ի կորուստ անձանց: Եւ բազմացուցին զշար ուսումն, զոր ուսան ի սատանայէ, աշակերտեցան զնոսա: Եւ են նոքա իբրեւ զնոսա, մերկացեալք ի մկրտութենէ շնորհացն, եղեն անմեկնելի բնակութիւն դիւաց եւ վարդապետութեամբ դիւացն գրեն զանուանսն զայն եւ ի ներքս խառնեն զհրեշտակաց անուանս եւ զսրբոցն Աստուծոյ, զառաքելոց եւ զմարդարէից: || Եւ այլ բազումս աւտարացուցիչ յԱստուծոյ եւ ոգեկորոյս բանս յաւդեն եւ գրեն ի մագաղաթի խառն ընդ անուանսն եւ բանաբաղք լինին յաւտարանէն Քրիստոսի: Եւ ի ներքս խառնեն գրով, զի կենաց բանիւն զմահացու բանն յաւտարութեամբ առնուցում: Եւ զայսոսիկ գրեալ ի մագաղաթի, ծալեալ կնքեն տէրունական խաչիւն, զի զայն յԱստուծոյ կարծեցին, եւ առեալ զնեն ի թապութ: Այլ եւ կապեն ի բազումս եւ ի պարանոցս մանկանց իւրեանց եւ անասնոց, ձիոց եւ եզանց եւ ոչխարաց եւ պահապանս կոչեն զայս: Այլ եւ ձեռնածութիւն առնեն մանկանց տղայոց իւրեանց, ասեն՝ ոչ լինել ցաւ ի մարմինս նոցա: Այլ [եւ] թքով բերանոյ իւրեանց եւ ձեռամբ մերձեն զայնոսիկ, ասեն թէ՝ յաշաղկոտ է, հիւանդացեալ է եւ մի առցէ յաշաղկում: Այլ եւ պառաւունք անաւրէնք յարանջեն եւ ձգտումն առնեն զհիւանդացեալ մանկամբն || այլ եւ ընկենուն կայծա կրակի ի ջուր եւ արբուցանեն մանկանց եւ աշխոյ զհիւանդաց, վասն զի թէ՝ ակն առած է կամ ոչ առնու: Այլ եւ հալին կապար եւ արկանեն ի ջուր ամանաւ եւ զնեն ի վերայ կրծից մարդկան եւ ասեն թէ՝ դեղ է սրտաթափի եւ ատամնացաւի: Ի բացուստ արմատս բուսոց հատանեն եւ լիցս կապեն ի ծառս տանձոյ եւ յայլ թուփսն, որ լինի շուրջ սենեկան, եւ ասեն թէ՝ դեղ է ջերմնոտի: Այլ եւ ի ծննդեան բազում հմայութիւնս առնեն: Այլ եւ յորժամ զմեռեալն հանեն ի տանէն, նաեւ ի հարսանիսն, բազում հմայք՝ վասն ճանապարհին: Այլ յորժամ առաջի աւագաց երթիցեն, եւ ի հնձանս, եւ ի կարասս, ի վաճառել եւ ի գնել, եւ զհանդերձս ի կտրելն, ի գննուլն, յուղարկաւորութիւն, ի հանել յամանէն եւ ի վերայ որսոց, այլ եւ ի նարաւտաներկութիւնս, ի յոստայնանկութիւնս, այլ եւ յամենայն արկինակս արուեստից: Եւ ի խնդրել ումեք ջուր ի գիշերի || անցուցանեն ընդ նա դանակ Գ (3) բեւեռի եւ այնպէս տան ըմպելն: Այլ եւ արգելուն ընդ երեկս տալ մաղ խնդրողին եւ կրակն նոյնպէս: Եւ յաւտարս աւելեացն ի Ե (5) արն արգելուն տալ բան խընդորողացն: Այլ եւ ի գալ նորոյ տարոյն, ընկենուն երկաթ ի կուժ եւ քարշեն ծիր զերդբնակովն եւ յառաւատուն առաքեն զաղշկունս շրջել քարինս եւ բացել եւ հայել ի ներքոյ նորա, թէ գտանի մաղ սպիտակ, ասեն թէ բախտի հասաւ, հարսնացուցանել զնա առն ալեւորի: Եւ եթէ գտանիցէ մաղ սեւաւ, ասեն թէ բախտի հասաւ՝ տալ զօրիորդն երիտասարդի: Նաեւ առ Կրեկս թէ աքաղաղն խաւի, հմայեն: Եւ թէ ի մայրեաց ածիցէ ձայն աքաղաղի, հատանեն զգլուխն: Եւ ամենայն արուեստաւորք ի մուտս տարոյն յարուեստն իւրեանց հմայեն: Դարբինն կռանաւ մի հարկանէ զսալ, ոստայնանկ թել մի քարշէ, կկոցէ եւ բիճաւն երիս հարկանէ, մանոցն թել մի ձգէ || եւ տայ զայն զիլկաւ: Նա եւ ի տարեկան տաւնս եւ յեկեղեցականս խառնեն բազում հմայութիւնս: Այլ եւ ի հարկանել ժամահարին, զժամանակն հմայեն եւ ի մտանելն եւ յեւանել իւրեանց կամ աւտարաց ընդ դուրս տանն հմայեն: Այլ եւ ի լուանալ զհանդերձս

1507. A յարանջեն

1518. A յոստանանկութիւն

1520. A ըմբելն

1523. A զաղճկունս

- կամ զգլուխս արանց կամ կանացն հմայեն խորդն ապականութեանն յապրիշ-
 1535 մաքարշ: Եւ որ գլուխ դիւթութեանցս այսոցիկ է հատահմայութիւն: Արդ, այս
 ամենայն շարին խորհուրդք եւ սատանայական ապականագործութիւն զհոգիս
 մարդկան կորուսանեն ուրացութիւնք յաւանդութենէ աստուածութեանն եւ ի
 ճշմարիտ գիտութենէ նորա ատարութիւն: Արդ, եթէ ոք այսպիսի շար սովորու-
 1540 թեան հաւանեցաւ, եւ ուսաւ, եւ ուսոյց, յայտնապէս հեռացաւ յԱստուծոյ եւ
 ուրացաւ զճշմարիտ աւանդութիւնն եւ ընտանեցաւ սատանայի:

- Եթէ քրիստոնեայ անուն յարանց կամ ի կանանց է, զայսպիսի շար սովոր-
 238ա ըութիւնս մի՛ իշխեսցեն առնել եւ որ || առնեն յայլազգեաց կամ ի քրիստո-
 նէից, մի՛ իշխեսցեն երթալ Եւ հարցանել ի նոցանէ ի դիւթս կամ ի կախարդո՛ւ,
 ի ջորոտթոյս, ի պարընկէցսն եւ յայլ հմայսն վասն պիտոյից իրաց, որ կար-
 1545 ծեցուցանեն առ աշաւք թէ գոյ ի նոսա՛ գիտութիւն, զոր ոչ ունին եւ ոչ աւգնեն,
 բայց միայն այս զի հեռացուցանեն յԱստուծոյ: Արդ, եթէ ոք յերկարեալ իցէ
 յայս շար սովորութիւնս եւ զղջանայ, մինչեւ ի մահ ապաշխար[եսց]է եւ յետին
 թաւալկին արժանի լիցի: Ապա թէ ոք մի անգամ արար տգիտութեամբ կամ
 եհարց ի նոցանէ, ամ մի ապաշխարե[սց]է: Իսկ եթէ երկիցս՝ երկու ամ, եւ թէ
 1550 երիցս՝ Գ (3) ամ, մինչեւ ի եւթներորդն, եւ այն այնուհետեւ յարհամարհանս
 է պատուիրանին Աստուծոյ, ընդ անհաւատսն համարեսցի ամենայն տամբն
 իւրով: Ապա թէ ի զղջումն եկեսցէ, մինչեւ ցմահ ապաշխ[արեսց]է, բայց զհա-
 սակն եւ զժամանակն տեսցեն գիտնականք, եւ այնպէս դատեսցեն ըստ ար-
 ժանեացն:

1555

ՂԶ. ԴԱՐՁԵԱՆ ԵՈՅՆ ԴԱԻԹԻ ՑԱՆԿԱԼԻ ՎԱՐԳԱՊԵՏԻ՝
 ՎԱՍՆ Ի ԾԱՌՈՅ ԱՆԿԱՆԵԼՈՅ

238բ

- || Եթէ դէպ լինիցի՝ ծառոյ անկանել մարդոյ եւ մեռանել, կամ խեղդով
 կախել զծառէ, չկայ ինչ մեղանս տնկոյն, զի անշունչք եւ անզգայք են, ոչ ինչ
 եղեն պատճառ մահու նոցա, որ այնպէս պատահաց: Այլ թէ առնիցեն ըստ
 1560 արինացն Մովսէսի, յորում հրամայեաց Աստուած վասն անասնոցն, եթէ եղեւ
 ի նոցանէ յանաւթ պղծութեան հոգոյ եւ մարմնոյ անասնագիտաց մարդոց,
 զկաթն նոցա մի՛ ուտիցեն եւ յայն ազգ կենդանեաց իցէ եւ զանասունն քարկոծ
 արասցեն եւ զմիս նորա շունք կերիցեն: Նոյնպէս թէ եղջիւրաւորք հարկանիցեն
 զմարդիկ եւ մեռանիցի, սպանցեն եւ մի՛ կերիցեն: Ոչ թէ մեղականք են, այլ զի
 1565 անաւթք եղեն մեղականացն պղծութեան եւ սպանութեան: Ըստ այսմ արինակի
 թէ առնիցեն զայս, հատանեն զտունկն, զի մի՛ կերիցեն ի պտղոյ նորա, բայց
 թէ յարմատոյն այլ բուսանի եւ եկեսցէ ի հաս, կերիցեն անխտիր, որպէս
 ծնեալքն յանասնոյ անտի անխտիրք են: Այլ թէ յեկեղեցւոյ քար անկանի ի
 վերայ մարդոյ եւ մեռանիցի, անվնաս է եկեղեցին, մատուցեն ի նմա պա-
 1570 տարագ, որպէս կամի Տէր անխափան:

ՂԷ. ՎԱՍՆ ԶԱՐ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՅ ԵՒ ՔԱԶԱՆԱՅԻՑ

Այսպիսի վէ պատիւ սրբութեանն՝ յերկնաւորաց եւ յերկրաւորաց: Եւ ի
 սանդարամետականաց իսկ վկայեալ, այն՝ որ գտիչք եւ արիչք են շարի եւ
 բարեացն սրբութեան խափանիչք:

1540. A ընդանեցաւ

1558. A տնդոյն

1566. A զտունդն

1568. A անդի

- 1575 Բայց ահա տեսանեմ ի մերում ժամանակիս, աստ, զոմանս ի թարմատարաց եւ ի յետնոց յայնցանէ, որ ընդ վիժածս համարեալ են և ոչ են արժանի յիշատակի, նոքա վարդապետութեամբ սատանայի աշակերտեալ, վարժեցան յուսումն նոր եւ այլանդակ: Նոր՝ ո՛չ զարինակ շարին ասեմ, թէ զտակք ինչ են, այլ զարինադրութիւն նորին, որ գրեցին գրով և հաստատեցին ի թուղթս մագաղաթեայս, զի մնասցէ յաւիտեանց յիշատակի // ամալթոյ իւրեանց եւ ի նախատինս անձանց իւրեանց, որպէս այնոքիկ, [որք] կացին եւ դնացին, եւ զյիշատակ շարին ի յաւիտեանս թողին՝ զկնի ձգեալ ի կորուստ անձանց եւ ի մոլորութիւն անմտաց: Եւ այնոքիկ են արինակ շարին, որ աւրինադրեցան ի նոցանէ՝ զխաչիւ պսակեալ եւ զխորհրդով կատարեալ, զամուսինքն առանց կանոնական հրամանի սատանայական բարուրս հնար իմացեալ՝ ի վերայ ածէին ազգի ազգի պատուհասիւք, քակտէին ի միմեանց: Եւ այլ ախտասէր, եւ վաւաշ, եւ իգամոլ առն, որ ակն եղեալ այնր կնոջ, քակտէին յառնէ իւրմէ եւ տային այն, ցոր մեծաւ կաշառաւ կուրացուցանէին զաշս նոցա:
- 1590 Եւ այլ մեծագոյն շարիս, որով լցին զաշխարհս Աղուանից, քանզի զերեք այրին, եւ շորրորդ այրին, նա եւ թէ հինգերորդ այրի փոխեալ անխորելի լինէր նոցա: Գրով հաստատէին եւ կացուցանէին արինաբար առ միմեանս մինչեւ ցվախճան կենաց իւրեանց, եւ զամենեւեմ զայնոսիկ՝ որ էին ի քաղաքս, եւ ի գեղս եւ յազարակս: Քանզի վառեցին զսողոմական հուրն, որով վառեցաւ եւ տարածեցաւ ընդ ամենայն լեռնայինս, եւ դաշտայինս եւ ճարակեաց զբազմաց հոգիս ի ծագումն ասպականագործ ախտիցն պոռնկութեան: Եւ թուով զիւրաքանչիւր զամենայն ի գիր հանէին, եւ որպէս պատշաճն էր, մոլորութեանց նոցա յանձինս իւրեանց ընդունէին: Զհարկ գանձին, զոր եղին ի վերայ՝ է՛ր որ կտաւի միոջ, եւ է՛ր որ // դահեկանի երկուց, կամ երեց: Եւ զայս ամենայն ամիս շրջագայութեան, որ անցեալ ընդ գաւառս՝ ի նամակէ անտի՝ յորս շար գրով զշարագործսն նշանակեալ էին յանուանէ անտի: Եւ զհարկ նորա, զոր հատեալ էին, պահանջէին ի նմանէ: Եւ ոչ ոք կարէր թագել յերեսաց նոցա, քանզի են նեռնագործք ոմանք, անուանեալք եկեղեցականք, եւ սիկարեանս աշխարհականաց, զոր եգիտ եւ ժողովեաց շար խորհրդոցն իւրեանց ձանիչք եւ սպասաւորք, զոր ի վերայ կացուցանէին մոլորելոցն եւ խստութեամբ պահանջէին: Բայց յաղագս ախտամոլութեան իւրեանց, առ ոչինչ համարեալ, յաւթարութեամբ հարկանէին զհարկն եւ այնոցիկ իմն աղմուստր անունէ դնէին: Եւ ուր երթային յիջեանս սուրբ նշանին, ժողովուրդ ձայնէին եւ այնու գգուանաւք կոչէին առ ինքեանս ի պատիւ եւ ի մեծարանս ընդ նմա բազմեալս, զոր ի համբոյր սուրբ նշանին եւ աջոյն իւրոյ կոչէր: Այլ թէ յայնցանէ ի ժամանակն ծերութեան հասեալ զլանայր, անյուացուցանէին յերկար ժամանակաւք մեղացն, եւ ծերութեան հասական ոչ կարես, ասէին, արդարանալ: Եւ այսպէս վստահութեան տուեալ տակաւին ի մեղս իւրեանց հաստատէին անխոստովանութիւն եւ անդարձ ի դժոխս իջանէին: Իսկ եթէ յերիտասարդաց ոք ապաշաւէր եւ խորհէր զփրկութիւն իւր, եւ կամ յայլ յաստուածարնակ արանց յորդոր/եալ լինէր՝ յողջախոհութիւն, եւ զբաժանեալն սիրէին միմեանց, այլ շար սպասաւորքն իւրեանց ի նոյն դարձուցանէին յորդորելով կամ սպառնալով: Եւ եթէ անլուր լինէր նոցա եւ դառնայր ի շարեաց անտի, զհատեալ հարկն տակաւին պահանջէին: Եւ նոքա բողոք բառնային. կինն ասէր թէ՝ Զեմ սիղեխին, եւ այրն ասէր թէ՝ Զեմ ընդ հոմանտին: Եւ այնոքիկ ոչ լսէին: Եւ նոքա քինացեալ, զխեղճն ի նոսա կապեալ, ի նոյն շարն դառնային: Ուստի բազում շարիք յառաջ եկին՝

- չար խորհումն միմեանց, յխուժին, խռովութիւն, ատելութիւն, նենգութիւն, հակառակութիւն, մատնութիւն, կողոպտութիւն, զրկողութիւն, յափշտակութիւն, կնոջ եւ առն բաժանումն, զաւակաց ցրումն, ընչից առնումն, տանց անբռումն, ի հայրենեաց ելումն, ի դատաւորս եւ յատեանս բազում քարշումն: Ուստի՝ բարկութիւն, ուստի՝ աղաղակ եւ տրտմութիւն, եւ հայհոյութիւն, եւ հարումն, եւ սպանութիւն, նաեւ՝ հաւատոյ պատառումն այլ եւ՝ յոլով բճախեղութիւն: Այս ամենայն, եւ յոլով այլ շարութիւն, աստից բազմացան եւ
- 1630 լցին զերկիր: Եւ պսակք, եւ արարողք շարեացս այսոցիկ, սուտանուն հովիւք եւ առջնորդք մոլորեցուցիւք սուրբ ուխտին հաւատոյ, իբրեւ զգալ ապականիչ հատի յարձակեալ խո[ղ]խողէին ի հատէ անտի Քրիստոսի եւ գահավէժ արարեալ՝ յապականագործութիւն մեղաց մատնեալ: Եւ այնպէս զանդամն Քրիստոսի, որ || եղեւ առաքելական քարոզութեամբ վերստին ծննդեամբ
- 422ա 1635 աւազանին, մարմին ի մարմնոյ նորա եւ ոսկր յոսկրաց նորա, աւցտեալ բաժանեցին եւ արարին ծառայս մեղաց եւ անդամս մեղաց պոռնկի: Եւ ո՛չ ոք է ի նոցանէ որ գիտէ, եւ ո՛չ՝ որ իմանայ զկորուստ անձին իւրոյ ի նոցանէ, զի Ամենեքեան խոտորեցան ի միասին, եւ անպիտանացան: Ահա հովիւքն զայլացան, եւ հաւաքն անզգամաց իբրեւ զհովին ոչ ծանեան զտէր եւ ոչ
- 1640 խնդրեցին եթէ գոյ Աստուած ի մէջ Իսրայէլի: Եւ արդ, այս ամենայն վերաքննութիւն տեսութիւն մտաւորաց միայն ծփանք են խորհրդոյ, եւ աշխատութիւն հոգոյ, եւ խորտակումն սրտի, եւ մաշումն մարմնոյ, եւ ոչ բերէ աւգտութիւն, բայց եթէ զայս ամենայն նեղութիւն անձին:

Արդ, Տէր այց արասցէ մոլորեալ հաւտին իւրոյ, եւ ժողովեսցէ զցըր-

- 1645 ուեալն եւ վերստին թուեսցէ ընդ առաջինսն, որ կացին, մնացին հաստատուն ի վերայ ճշմարիտ վիմին հաւատոյ: Եւ խնդրեսցէ զարին հաւտին իւրոյ ի վրիժապարտաց: Ուստի եւ ընտրեսցէ այլ կամակատար իւր հովիւ եւ առաջնորդ, եւ կացուցէ ի վերայ հատի իւրոյ, որ փոխանակ աւցտելոյ եւ բաժանելոյ, ժողովէ եւ միաւորէ, որ ոչ զայլանայ հաւտին, եւ ո՛չ յորժամ տեսնու զգալսն՝ թողու զոչխարսն եւ փախչի՝ ոչ ունելով փոյթ վասն ոչխարացն: Այլ այնպէս լինել քաջ հովիւ, որ ո՛չ միայն զգալսն փախուցանէ ի բաց, եւ
- 422բ 1650 գողոցն ընդդէմ զգաստութեամբ ա[յլ]սոյան ելանէ եւ վարձկանացն սաստէ, այլ ի վերայ այսր ամենայնի եւ զանձն իւր դնէ ի վերայ ոչխարացն: Եւ այլ եւս ոչխարք, որ ոչ են յայսմ գաւթէ, եւս զայն ածել գիտէ, եւ կացուցանել յայսմ
- 1655 գաւթի, եւ առնել մի հաւտ եւ մի հովիւ՝ միանգամայն ընդ ճշմարիտ հովին իշխանութեամբ: Եւ լինել ծառայ բարի եւ հաւատարիմ, եւ լսել զայս ձայն եթէ՝ Մո'ւտ յուրախութիւն Տեառն քոյ եւ կալչիր իշխանութիւն ունել ի վերայ Ժ (10) քաղաքաց: Եւ այս տնտեսութիւն անյայտ է ի մէջ եւ յայտնի Տեառն Աստուծոյ միայն, եւ այնոցիկ՝ որ զՏեառն խորհին եւ քննեն զնորայն հոգե-
- 1660 պէս:

Արդ, զպարտութիւն խոստովանել զանգիտութեան անձին մերոյ՝ զամենայն զմերն ի նա անապաստան արասցուք, եւ ի նորին էականութեանն հայր եւ փառակից եւ ի գործակից նորին Հոգին, որ քննէ զխորս Աստուծոյ, որ են եռանձնեայք, եւ միակամ աստուածութիւն, որում եւ պատիւ յաւիտեանս,

1665 ամէն:

Յ Ա Ն Կ Գ Ր Ո Ց Ս

- Նախադրութիւն կանոնգրոց
 Ա. Թէ արարածք ամենայն բարի են
 Բ. Վասն մկան յաղ անկանելոյ
 1670 Գ. Վասն տաշտի կամ տափուրկի կամ մորթաղի
 Դ. Վասն պղծեալ կերակրոց
 Ե. Վասն կատուակերի
 Զ. Վասն մկան ի հնձան անգելոյ
 Է. Վասն մկան որ ի թոնիրն [անկցի]
 1675 Ը. Վասն գայլառի, շնառի, նետով հարելոյ, ի փոս անկելոյ եւ ալլն
 Թ. Վասն սուրբ անասնոյ, որ ի ծնունդն մեռանի
 Ժ. Վասն ալլազգոյ զկերակուր մեր ըմբռնէ
 ԺԱ. Վասն ալլազգեաց, որ զայգի քաղիցեն
 ԺԲ. Վասն զաման նոցա ի պէտս [մեր ածել]
 1680 ԺԳ. Վասն ալլազգի թէ յեկեղեցի մտանիցէ
 ԺԴ. Վասն մկան որ ի մեղուանոց անկանիցի
 ԺԵ. Վասն կարասի ջուր մտելոյ
 ԺԶ. Վասն հայ կնոջն, որ լինի առ քուրդի պատճառս քրիստոնէութեան
 ԺԷ. Վասն կնոջ, որ առ քուրդի նստի
 1685 ԺԸ. Կին, որ շնայ ընդ քուրդի
 ԺԹ. Վասն որք կամաւ զդստերս ալլազիսն տան
 Ի. Վասն որք զմանկունս ալլազգեաց ի ստեանց կերակրեն
 ԻԱ. Վասն որք զալլազգեաց ծնունդ ի մկրտութիւն առնուն
 ԻԲ. Վասն կրանաւորաց, որ լինին սնդիկնոսք
 1690 ԻԳ. Վասն մկրտութեան քրիստոնէից եւ լուսաւորութեան սուրբ աւագանին
 ԻԴ. Վասն սուրբ խորհրդոյն հարցման պատասխանի
 ԻԵ. Վասն հաղորդ տալոյ զգուշութեան
 ԻԶ. Վասն կանանց, որ ի ծնունդս մեռանին
 ԻԷ. Վասն կնքոյ զգուշութեան այս է
 1695 ԻԸ. Ալլ թէ անզգուշութեամբ իշացաւ որ յեկեղեցւոջն
 ԻԹ. Վասն վերաբերութեան քահանայի
 Լ. Վասն որք զանձինս իւրեանց մարդահաճութեամբ թաքուցանեն ի ներքս
 ԼԱ. Վասն երազափորձութեան
 ԼԲ. Վասն նուիրելոյ ի քահանայութիւն
 1700 ԼԳ. Վասն որ գրաստ նստին եւ թացանան
 ԼԴ. Վասն քահանային, որ պատարագին հարկիւ ձայնեն առ նա վասն կնքոյ
 եւ հաղորդելոյ հիւանդին
 ԼԵ. Որք զմանկունս վարձու կամ հիւանդի աւետարան [կարդան]
 ԼԶ. Վասն թէ ի պատարագին պարտ է քահանային անիծք հանել
 1705 ԼԷ. Վասն անյուաից բռնաւորաց որ գայցեն, եւ ես առ հարկի շնորհովս արարի
 ԼԸ. Վասն անսուրբ անասնոց զենմանց
 ԼԹ. Վասն հար մանկան, որ գնաց ի գինըմպութիւն
 Խ. Վասն մաւր՝ թէ անկանի ի քունն ի վերայ մանկանն եւ մե[ռանի]
 ԽԱ. Վասն գողոց, որ ըմբռնին եւ ի փայտաքաշին այս է
 1710 ԽԲ. Վասն մարդոյ, որ ունի անասուն խեռ կամ ձի կից[ընկեց]
 ԽԳ. Վասն մարդ ի ճանապարհ յուղարկելոյ ալլում
 ԽԴ. Վասն [մանկան], որ անկնունք մեռանի
 ԽԵ. Վասն փախուցեալ գերոյ

- 1715 **ԽԶ.** Վասն զանազան ողորմութեան առնելոյ
ԽԷ. Վասն ամուսնացեալ քահանայի զգուշութեան
ԽԸ. Վասն մատնողաց, սպանողաց, այրեցողաց, եւ կին, որ զտղայն ի փորին
 սպանանէ, այս է կա[նոնն]
- ԽԹ.** Վասն այնոցիկ, որ ընդ մերձաւորին արկանեն զլեզուն
Մ. Պէտպէս վերաքաւութեան խոստովանական բան ի կանոնաց հրամանաց
 հարցումն
- 1720 **ՄԱ.** Վասն կանաց, որ յղի իցեն, մի՛ մերձեցի առ այր իւր
ՄԲ. Վասն այնոցիկ, որ երդնուն ի շնութեան
ՄԳ. Վասն որ շնայ ի բողոտան
ՄԴ. Վասն այնոցիկ, որ սերմ որդեծնութեան ապականեն
 1725 **ՄԵ.** Վասն այնոցիկ, որ ճմլեն զմարմինս իւրեանց շաւափմամբ
ՄԶ. Արուագիտ[ացն եւ անասնագիտացն]
ՄԷ. Վասն պոռնիկ կանանց, որ զմանկունս սպանանեն
ՄԸ. Վասն գողոց եւ սպանողաց, որ ըմբռնեալ սպանանին
ՄԹ. Վասն այլազգեաց, որ արշաւանս առնիցեն
- 1730 **Կ.** Վասն այրեցողաց
ԿԱ. Վասն, որ հակառակեն՝ յեկեղեցի շինեն
ԿԲ. Վասն այնոցիկ, որ զկին վատազգն համարին
ԿԳ. Վասն քահանայից, որ հրապարակեն զմեղս խոստովանութեան
ԿԴ. Վասն եթէ էշ կովու վերայ կամ քաղ ոչխարի
 1735 **ԿԵ.** Վասն որք ի խառնակումն անասնոց հայինն
ԿԶ. Վասն շորեքշաբաթի եւ ուրբաթի
ԿԷ. Վասն ապահարիցն կանաց
ԿԸ. Վասն քահանայից չքարոզելոյ
ԿԹ. Վասն կնոջ քահանայի
- 1740 **Հ.** Խրատ կանոնականք
ՀԱ. Վասն կնոջ որս առնելոյ չէ պարտ ամենեւին
ՀԲ. Վասն մար, որ ընկղմեցուցանէ զմանկունս յանկողնի իւրում
ՀԳ. Վասն երիտասարդ քահանայի, որ կինն մեռանի
ՀԴ. Վասն կանանց, որք կապեն զարս իւրեանց քինու
 1745 **ՀԵ.** Վասն ամուսն կանանց
ՀԶ. Վասն այնոցիկ, որ անկար գոն լուծանել զկուսութիւնն
ՀԷ. [Վասն կանաց], որ ի ծնունդս մեռ[անին]
ՀԸ. Վասն այնոցիկ, որ անասնոց ձեռն ածիցեն
ՀԹ. Վասն գողոց հասարակաց՝ կարգ այս է
- 1750 **Ձ.** Վասն այնոցիկ, որ ի սրբութիւնս Աստուծոյ ձեռնարկեն
ՁԱ. Վասն սիրելիաց, որ բանան զգերեզմանս մեռելոց
ՁԲ. Վասն երդմնահարաց
ՁԳ. Վասն յիշոցատուաց, որ զբարկութիւն Աստուծոյ [շարժեն անձանց]
ՁԴ. Վասն այնոցիկ, որ զքահանայսն անարգեն
- 1755 **ՁԵ.** Վասն որք սուգ ունին մեռելոցն
ՁԶ. Վասն այնոցիկ, որ վաշխ եւ տոկոսի առնուն
ՁԷ. Վասն այնոցիկ, որ ուխտեն եւ ոչ կատարեն
ՁԸ. [Վասն այնոցիկ], որք զպտուղ եկեղեցւոյ ոչ տան
ՁԹ. Վասն այնոցիկ, որ տամի կամ կիւրակէի ոչ երթան ի դուռն եկեղեցւոյ
- 1760 **Ղ.** Հարցումն նոյն քահանայի յաղագս երիցն նաւակատեաց՝ յորում մսակեր
 ոչ գոյ՝ պատասխանի

- ՂԱ. Վասն որ կուսութիւն խոստանան եւ ոչ պահեն
 ՂԲ. [Վասն] որ զփոքր զմանկունսն պսակեն
 ՂԳ. Վասն այնոցիկ, որ զխաշ առ այլազգեաց տեսանեն եւ անփոյթ առնեն
 ՂԴ. Վասն նապաստակի մսոյ եւ մեռելոտոյ
 1765 ՂԵ. Վասն ազգի ազգի հմայութեան եւ շար սովորութեան
 ՂԶ. Դարձեալ նոյն Դավթի ցանկալի վարդապետի՝ վասն ի ծառոյ անկանելոյ
 ՂԷ. Վասն շար առաջնորդաց եւ քահանայից

